

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

Årsrapport 2010

1. Innledning – generell omtale

Virksomheten til Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring har i 2010 vært styrt av føringer nedfelt i to dokumenter:

A. Oppdragsbrevet fra Utdanningsdirektoratet 2010-2011 (med tilleggsoppdrag).

B. NAFOs strategidokument som angir senterets arbeidsmåte gjennom regionale nettverk (hjul) pålagt oss i mandat fra Kunnskapsdepartementet 2004.

A. Det årlige oppdragsbrevet fra Utdanningsdirektoratet

Omtales under punkt 2.

B. NAFOs strategidokument som angir senterets arbeidsmåte gjennom regionale nettverk (hjul) pålagt oss i mandat fra Kunnskapsdepartementet 2004.

Innsatsen i forhold til spredning av kompetanse og nettverksbygging rettes primært inn mot de strategiske leddene i forvaltningen, i opplæringsvirksomheter og ved høyskoler og universiteter. Praksisfeltet innlemmes ved at NAFO arbeider direkte i forhold til opplæringsvirksomheter utpekt av fylkesmannen i hvert fylke. Virksomhetene får et spesielt fokus – de blir fokusvirksomheter. Det finnes fokusvirksomheter innen barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring i alle fylker, disse enhetene samarbeider i regionale nettverk, NAFO-hjulet – hvor også høyskolen/universitetet i regionen inviteres til å delta. Det har i 2010 vært drevet omfattende etterutdanning i samarbeid med instanser i disse nettverkene. Totalt 85 kurs som fordeler seg slik på de ulike nivåene: 35% barnehage, 34% grunnskole (her har skoleledere og lærer fra videregående opplæring også vært tilstede), 7% videregående opplæring, 8% voksenopplæring, 5% barnehage-og skoleeiere, 6% UH og 5% andre (FM, PPT etc.). Totale omfatter dette om lag 6000 deltakere. I tillegg til dette kommer det spesielle programmet vi gjennomfører for å implementere kartleggingsverktøy (målgrupper er tospråklige lærere og PPT) og fem regionale konferanser for spredning av erfaringer fra strategiplanen Likeverdig opplæring i praksis. Skoleringen som er innbakt i hjulmøtene og i de nasjonale nettverksamlingene for virksomheter på ulike nivåer, er heller ikke med i kursene nevnt over.

Som nevnt i tidligere årsrapporter har to fylkesmenn sett seg nødt til å trekke seg ut av den rollen de har hatt i NAFOs regionale nettverk. Dette har vært begrunnet i de store oppgavene fylkesmennene har i forhold til å føre tilsyn. I to fylker har således det sentrale og koordinerende leddet av de regionale nettverkene falt ut. Disse nettverkene består nå av tre ledd (eiere, høgskoler/universiteter og virksomheter), og NAFO arbeider med endringer i drifting av nettverkene slik at de ikke blir så sårbare dersom ett ledd skulle falle ut. Vi arbeider derfor med en ny struktur for å sikre spredning gjennom nettverk som utvides med flere eiere, og målet er å få skoleeiere i større grad til å ta koordinerende ansvar for de regionale nettverkene. Det er avholdt 14 hjulmøter i 2010, og vi er inne i en prosess der vi utvider nettverksstrukturen i flere av fylkene.

Det er en stor utfordring å nå ut til tilsatte på høgskoler og universiteter. Vi forsøker å nå ledere i UH-sektoren direkte ved for eksempel å ha innlegg på personalseminarer for virksomheter i sektoren, og/eller gjennom å invitere oss selv til møter med ledelsen for virksomhetene (innlegg på 5 høgskoler/universiteter). Vi har tidligere også forsøkt en slik tilnærming uten store resultater, og har hatt en pause i denne påvirkningsmåten. Vi har imidlertid gjenopptatt dette arbeidet, og har hatt stor gjennomslagskraft ved et par høgskoler. Vi fortsetter derfor arbeidet med å nå høgskoletilsatte på denne måten. Ellers har vi stor suksess gjennom å invitere til samarbeid om konkrete prosjekter, blant annet i det store barnehageprosjektet og aktiviteter rundt, og i forbindelse med spredning av, sluttrapporten fra arbeidet med strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis. Gjennom en slik tilnærming har vi nådd ut til de fleste høgskoler og universiteter, og samarbeidet ser ut til å ha bidratt til kompetanseheving av sektorens tilsatte.

For å dekke et behov for å nå direkte ut til eiernivåene, startet vi i 2008 et nasjonalt nettverk for skoleeiere (grunnskoler). Det har vært avholdt to møter i dette nettverket i 2010 (et todagers møte i Bodø våren 2010 og et heldagsmøte i Oslo høsten 2010). Det har vist seg at denne gruppen har behov for å diskutere utfordringer i forbindelse med implementering av sentrale føringer, organisering av opplæringen etc. Da det ser ut til at nettverket i noen grad imøtekommer slike behov, vil vi videreutvikle dette. Det planlegges nå å etablere et eiernettsverk på videregående opplæringsnivå.

Vurdering av resultatoppgjøret av arbeidet med etterutdanning og nettverk.

En viktig indikator på resultatoppgjøret er når det etableres bærekraftige strukturer i kjølvannet av vår aktivitet. Vi legger derfor opp til å få etablert nettverk som andre skal drifte, for eksempel fokusvirksomheter i samarbeid med skole-, og barnehageeiere der NAFO inntar en støttefunksjon. I 2010 ble det etablert flere slike nettverk. I Arendal etablerte fokusskolen Stinta nettverk med andre grunnskoler i kommunen. Fjell skole i Drammen har etablert nettverk med seks andre skoler i kommunen, og det er etablert nettverk mellom de videregående skolene i Buskerud. I Hedmark er det etablert nettverk av skoler i Ringsaker og i Hamar, og det er et interkommunalt skole- og barnehageledernettsverk i Hordaland (Bergen, Askøy, Sund, Os, Fjell kommune). Det er også et nettverk mellom alle migrasjonspedagogiske kontakter ved alle grunnskolene i Lillehammer. I Rogaland har fokusskolen Gautesete etablert nettverk med andre grunnskoler og det samme har Vågsbygd skole i Vest-agder gjort for grunnskoler i fylket.

2. Felles mål i oppdragsbrev for 2010

2.1.Læreplanrelatert virksomhet

- Bistå direktoratet i justering og videreutvikling av læreplaner og veiledninger til læreplaner for fag

Beskrivelse av aktivitet

NAFO har kvalitetssikret veiledninger til andre fagplaner mht. flerkulturelle perspektiver (norsk, engelsk, samfunnsfag).

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Senteret påpekte behov for tildels vesentlige endringer i veiledningene slik de forelå. Våre kommentarer ble imøtekommet av Utdanningsdirektoratet, så veiledningene er nå, slik vi ser det, gode verktøy for lærere.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen

- Bidra til utvikling av veiledninger til læreplaner i fag og bidra slik at veiledningene blir brukt av lærere og skoleledere

Beskrivelse av aktivitet

NAFO har deltatt i utarbeidelse av eksempelbaserte veiledninger til læreplaner i grunnleggende norsk og i morsmål. Læreplanene og veiledningene er temaer i vår etterutdannings-virksomhet, nettverkssamlinger og konferanser i sektoren (se under generell omtale).

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Veiledningene, kartleggingsverktøyet og læreplanene i grunnleggende norsk og morsmål for språklige minoriteter er under implementering. Det drives derfor utstrakt kursvirksomhet bla. gjennom våre nettverk, da det har stor effekt at lærere og ledere møter rådgivere fra NAFO som kan informere og gi veiledning i bruken av disse verktøyene. Vår erfaring er at det ikke er tilstrekkelig å legge dokumenter ut på hjemmesidene. Pedagogiske verktøy må aktivt legges fram for brukerne, erfaringer må deles, og spørsmål og utfordringer i forbindelse med bruk av materialet må følges opp.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Det gjenstår fremdeles kursmidler til implementering av læreplanene, veiledningene og kartleggingsverktøyet. Kursaktiviteten fortsetter derfor i 2011.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Eksempelbasert veiledning til læreplanen i grunnleggende norsk:

<http://www.skolenettet.no/Web/Veiledninger/Templates/Pages/Area2Dim.aspx?id=63732&epslanguage=NO>

Eksempelbasert veiledning til læreplanen i morsmål for språklige minoriteter:

<http://www.skolenettet.no/Web/Veiledninger/Templates/Pages/Area2Dim.aspx?id=65934&epslanguage=NO>

- Bruke sentrenes kontaktflater i sektoren til systematisk å innhente og dokumentere erfaringer med implementering og bruk av læreplaner for fag, herunder individuell vurdering og grunnleggende ferdigheter

Beskrivelse av aktivitet

Dette er temaer på våre nettverksmøter, i veiledningssamtaler med skoleledere og lærere og i etterutdanningsammenheng. Vi har ikke systematisk kartlagt dette, da vi ikke skal belaste sektoren.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Fokusvirksomhetene brukes til innhenting av synspunkter, bla. på det ovennevnte. Utfordringer i forbindelse med bruk av læreplanen i grunnleggende norsk på videregående nivå, er tatt opp med Utdanningsdirektoratet.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen

2.2 Formidling og veiledning

- Utvikle og iverksette felles retningslinjer for kommunikasjon og formidling i samråd med direktoratet

Beskrivelse av aktivitet

NAFO har deltatt i prosess gjennomført av Utdanningsdirektoratet ift. dette.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren
Dette arbeidet samkjøres med framdrift og felles retningslinjer.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Senterspesifikt dokument er under utarbeidelse, men vi avventer felles retningslinjer. Arbeidet er ikke helt i overenstemmelse med framdriftsplan fra direktoratet. Dette skyldes noe usikkerhet i forhold til utforming av felles dokument og koordinering av arbeidet.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen

- Sentrene skal utvikle felles strukturer for organisering av innhold og tjenester på nett og etablere en fast samarbeids-ordning for utvikling og publisering av nettbaserte ressurser. Nettjenestene skal være samordnet med direktoratets nettjenester

Beskrivelse av aktivitet

Det er nedsatt redaksjonsgruppe på NAFO for dette arbeidet. NAFO har web-ansvarlig som samarbeider med Utdanningsdirektoratet, ikke minst i forbindelse med nettstedet: Tema morsmål.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Arbeidet med samordning med direktoratets nettjenester er i gang, men framdriften bør bli bedre.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Se over.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen

- Utvikle, systematisere og formidle gratis ressurser og støttemateriell.

Særlig oppmerksomhet skal rettes mot behovet for ressurser om grunnleggende ferdigheter og individuell vurdering i hele grunnopplæringen.

Beskrivelse av aktivitet

Plan for 2010– 2011 for utvikling og publisering av nettbaserte ressurser for lærere, skoleledere og skoleeiere er utarbeidet og levert direktoratet 1.4.2010. I 2010 er Ressursheftet: Språklig mangfold i barnehagen og sluttrapport fra strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis publisert digitalt. Det er også etablert egne barnehagesider på NAFOs hjemmesider der lærere og ledere kan hente inspirasjon til bedre praksis.

I prosjektet om opplæringstilbud til asylbarn og unge (nyankomne) er det også etablert egne nettsider på NAFOs hjemmesider. Her ligger lenker til nyttig informasjon, og det blir regelmessig lagt ut læringsressurser til bruk for eiere, ledere og lærere. Prosjektet Morsmål som andrespråk er også dokumentert i en pedagogisk film. Denne er lagt på nettet. Sjekkliste for PPT/spesialpedagogisk arbeid er utarbeidet og legges ut våren 2011. Nyhetsbrev sendes ut i januar 2011.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er vår erfaring at nettbaserte ressurser blir svært godt mottatt av brukerne. Særlig gjør de pedagogiske filmene som viser god flerkulturell praksis stor lykke. Det er imidlertid også vår erfaring at det er viktig å informere brukerne direkte, bla. gjennom kurs og etterutdanningsvirksomhet om disse ressursene. Det viser seg at det overraskende nok er mange aktive pedagoger på alle nivåer som ikke har merket seg læringsressurser vi har lagt ut på nettet. Vi informerer derfor om hjemmesidene våre og bistår tilhørerne i å navigere i dem på de fleste kurs og samlinger vi gjennomfører.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

I framdriften i forhold til planen vi har utarbeidet for utvikling av nettbaserte ressurser, er der noen avvik. Blant annet skyldes dette at produksjon av nye filmer er lagt ut på anbud. Dette tok lengre tid enn planlagt, så arbeidet med filmene er skjøvet ut til 2011. Da planen omfattet både 2010 og 2011, vil tidspunkt for ferdigstilling ligge innenfor planens tidshorison. Engelskversjon av sluttrapporten ble forsinket da dårlig arbeid fra oversetter har bidratt til et stort merarbeid på NAFO. Engelsk versjon er imidlertid sendt over til design desember 2010.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Lenke til pedagogisk film om prosjektet: morsmål som andrespråk:

<http://www.skoleipraksis.no/flerkulturell-opplering/filmer/morsmal-som-andresprak/>

- Utvikle nettbaserte ressurser for arbeid med grunnleggende ferdigheter og individuell vurdering i videregående opplæring, yrkesfaglige utdanningsprogrammer

Beskrivelse av aktivitet

Det er igangsatt utarbeidelse av et verktøy for lærere til bruk i arbeidet med fagspråk i yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Dette gjør NAFO i samarbeid med Jessheim videregående skole. Et pilotprosjekt fra dette arbeidet ble publisert i NAFOs ressurshefte for pedagogisk arbeid innenfor kriminalomsorgen (se lenke under). Verktøyet vil videreutvikles som en digital mal, med eksempler fra flere yrkesfag. Verktøyet skal kunne benyttes i alle yrkesfaglige utdanningsprogrammer. I tillegg er det inngått et samarbeid mellom NAFO og filmselskapet Snøball AS om å produsere pedagogiske filmer til bruk for lærere innenfor matfag.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Verktøyet har vært pilotert på Jessheim skole, og er dokumentert i NAFOs ideheftet til bruk i opplæring innenfor kriminalomsorgen.

Metoden er følgelig utprøvd og blir nå revidert og videreutviklet. Den er et godt verktøy for lærere i yrkesfagene når de skal arbeide med grunnleggende ferdigheter og vurdering.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Det har vært drevet en del tidkrevende research, men dette har ikke medført avvik fra planen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ressurshettet for pedagogisk arbeid innenfor kriminalomsorgen: <http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Ressursbank/Idehefte-om-opplaering-i-fengsel>

- Lage en oversikt over eksisterende pedagogiske ressurser i barnehage med relevans for Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Beskrivelse av aktivitet

NAFO har hatt arbeid med barnehage i mandatet siden 2004, og det er lagt ut informasjon om mange læringsressurser for lærere og barnehageledere. Det er også utarbeidet egne barnehage-nettsider på NAFOs hjemmeside. Arbeidet koordineres nå med samlet innsats for alle sentrene. Det ble gjennomført et felles møte mellom sentrene i Stavanger i november. NAFO arbeider også med egne nettsider med barnehagestoff på nettstedet: Tema morsmål.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Digitale læringsressurser har stor nytteverdi som verktøy for innovasjon i barnehager og skoler. Som tidligere nevnt, ser vi at det gir størst effekt dersom det informeres om slike verktøy samtidig med at brukere får drøftet bruken av dem sammen med andre potensielle brukere og en rådgiver fra NAFO.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

NAFOs ressursider for barnehagefolk: <http://www.hio.no/content/view/full/321674>

2.3 Kompetanse og kvalitet

-Drifte og lede nettverk for kompetanseutvikling – nasjonal satsning for kompetanseutvikling.

Beskrivelse av aktivitet

Vi har gjennomført 14 møter i våre regionale nettverk og 5 i de nasjonale nettverkene på virksomhetsnivå. Det har vært avholdt to møter i 2010 i skoleeiernettverket (gr. skoler). Vi etablerer skoleeiernettverk for vgs. vår 2011. I tillegg driftes nettverk mellom UH-tilsatte for forlengelse av barnehageprosjektet.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Nettverksarbeid gir stor gevinst både når det gjelder spredning av kompetanse og i forbindelse med prosjektarbeid. Som tidligere nevnt har arbeid i nettverk bidratt til at ansvarlige virksomheter/sentrale ledd i forvaltningen selv har tatt ansvar for kompetanseutvikling. I samarbeid med NAFO har 13 fokusvirksomheter selv arrangert kurs der det er spredt erfaringer med god praksis. Barnehagemyndighet/skoleiere har arrangert 28 kurs, flere av dem interkommunale, FM har stått for 16 kurs og UH-sektoren har gjennomført 12 kurs etter direkte oppfordring fra NAFO. (Se eget dokument om oppsummering av arbeidet med spredning av sluttrapporten til strategiplanen: Likeverdige opplæring i praksis.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen. Senteret har ressurser til videre drift av nettverkene.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Egne sider for skoleeiernettverket: <http://www.hio.no/content/view/full/124011>

Egne sider for nettverk for virksomheter på alle nivåer (fokustreff): <http://www.hio.no/content/view/full/39335>

- Gi støtte og veiledning til tilbyderne i UH-sektoren/ lærerutdanningen om kompetanseutvikling for lærere. Sentrene skal særlig legge vekt på å forankre arbeidet i kunnskap om hva som virker og gode eksempler fra praksisfeltet.

Beskrivelse av aktivitet

I 2010 samarbeidet vi med UH-sektoren i forbindelse med de fem regionale strategiplan-konferansene. I tillegg samarbeidet vi med alle høgskoler/universiteter som har førskolelærer-utdanning i det nasjonale barnehage-prosjektet. Det nasjonale nettverket mellom UH-tilsatte som ble etablert i dette prosjektet, videreføres. UH inngår også i våre regionale nettverk (NAFO-hjulet), og i forbindelse med arbeidet med spredning av sluttrapporten for strategiplanen: Likeverdige opplæring i praksis!, har UH-sektoren tatt ansvar for gjennomføring av 12 kurs for lærere/ledere/eiere. Dette i tett samarbeid med NAFO. I tillegg har 8 høgskoler/universiteter aktivt benyttet sluttrapporten med filmer i sin grunnutdanning for lærere. 1350 lærerstudenter har benyttet rapporten som studiemateriell.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Som tidligere nevnt, er både NAFOs ressurshefte for språklige og kulturelt mangfold i barnehagen, som ble utarbeidet i forbindelse med barnehageprosjektet og sluttrapporten fra strategiplanen: Likeverdige opplæring i praksis! med filmer, vært gode verktøy for UH-sektoren i arbeidet

med å gjøre undervisningen av lærerstudenter mer praksisnær. I tillegg er eksempelsamlingen som ligger på NAFOs hjemmesider, en idebank som benyttes av flere.

Vesentlige avvik (også økonomiske)
Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ressurshefte for språklig og kulturelt arbeid i barnehagen: <http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Dokumentasjon/Nytt-ressurshefte-om-flerspraaklig-arbeid-i-barnehagen>

Sluttrapport fra strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis: <http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Dokumentasjon/Veien-videre-Sluttrapport-Likeverdig-opplaering-i-praksis>

Eksemplarsamling: <http://www.hio.no/content/view/full/84936>

- Gjennomføre kvalitets-utviklingstiltak knyttet til fagdidaktisk virksomhet på sentrenes fagområder med særlig oppmerksomhet på individuell vurdering og grunnleggende ferdigheter. Bistå skoleeieres kvalitetsutviklingstiltak. Ta initiativ til kvalitetsutviklingstiltak i samarbeid med skoleeiere og UH-sektoren/lærer- utdanningen

Beskrivelse av aktivitet

Følgende prosjekter er i gang (rapporteres mer utfyllende senere i rapporten):

Satsing vgs. Modellutvikling på Thor Heyerdahl og Åssiden videregående skoler.

Skole-hjem: 8 skoler/kommuner deltar.

Implementering av kartleggingsverktøy/kompetanseheving tospråklige lærere og PPT: Kursrekke i Buskerud og i Østfold

Asylsøkere: Nettsted med læringsressurser og veiledningstelefon for ledere, lærere og kommuner

Språkløftet og utviklingsprosjektene: 9 kommuner utvikler modeller for god praksis pluss tiltakskjeder.

Morsmål som andrespråk: Prosjektet avsluttet i juni 2010 i Trondheim. Evaluert. Det er laget film fra prosjektet www.skoleipraksis.no

Nasjonalt kompetanseutviklingsprosjekt i barnehagene.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Prosjektene og vurderinger rapporteres senere i rapporten.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen, bortsett fra at det er økonomi til å videreføre de fleste av prosjektene.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Se senere i rapporten, der hvert prosjekt beskrives.

- Sentrene skal bidra i nasjonale satsninger i regi av Utdanningsdirektoratet

Beskrivelse av aktivitet

Vi har gjennomført:

Kompetanseheving: 85 kurs med målgrupper lærere/ledere/eiere.

5 regionale konferanser for spredning av sluttrapporten.

Utarbeidet plan for utvikling av digitale læringsressurser 2010-2011.

Se for øvrig prosjektene nevnt over og under punkt 5 i rapporten.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er stor aktivitet innenfor det flerkulturelle feltet og som tidligere nevnt, ser vi større evne og vilje til spredning av erfaringer og kompetanseutvikling. Det er tydelig at fokusvirksomheter med spredningsansvar, ledere, eiere og UH-sektoren opplever at de nå har fått verktøy som gjør det enklere og mer interessant å spre kompetanse innenfor feltet.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen.

2.4 Forskning, dokumentasjon og analyse

- Kjenne til og bruke relevant forskning i sentrenes arbeid for og i sektoren og tilrettelegge for kunnskapsnettverk.

Beskrivelse av aktivitet

Senterets medarbeidere bestreber seg på å holde seg oppdatert på forskning innenfor det migrasjonspedagogiske feltet. All vår etterutdannings- og veiledningsvirksomhet er forskningsbasert.

I forbindelse med Østbergutvalgets arbeid ble det gitt mange innspill (læremiddelsituasjonen, spesialundervisning, fengselsundervisning, kartlegging av språklige ferdigheter, bruk av læreplaner vgs, asylsøkere, barnehage)

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er av vesentlig betydning at kunnskapsformidlingen senteret driver er faglig oppdatert. Bare på den måten kan NAFO bidra til at utviklingsarbeidet i praksisfeltet kvalitetssikres. Det er imidlertid viktig å peke på at senteret representerer perspektiver som skal inkluderes i all

pedagogisk aktivitet i utdanningssystemet. Dette betyr at vi må forholde oss til alle fag, sentrale føringer og spørsmål knyttet til organisering og ledelse på alle nivåer i utdanningssystemet. I tillegg er fagporteføljen svært bred. Vi skal holde oss oppdatert innenfor migrasjonspedagogikk (herunder spesialpedagogiske områder) og språkvitenskap (morsmål og norsk som andrespråk), og feltet vårt omfatter også psykologiske, samfunnsfaglige, antropologiske og juridiske emner. Det er således et omfattende kunnskapsfelt rådgiverne skal forholde seg til, og dermed kan det føles vanskelig å holde seg fullt oppdatert på hele feltet til enhver tid.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Det er en utfordring å holde seg oppdatert, da det er et stort fagfelt og mye spennende skjer. Rådgiverne gjør en kjempejobb med å ajourføre seg selv som kunnskapsbase samtidig med at de har meget stor utadventd virksomhet. Aktiviteten har ligget innenfor NAFOs ordinære mandat og ordinære budsjettamme

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ressursbank: <http://www.hio.no/content/view/full/39944>

- Samle, systematisere og spre resultater fra forsknings- og utviklingsarbeid i grunnsopplæringen etter særskilte bestillinger fra direktoratet. *Sentrene skal være i dialog med direktoratet før igangsettelse av evt. egne spørreundersøkelser og studier i sektoren for å hindre dobbeltarbeid og minske belastningen i sektoren.*

Beskrivelse av aktivitet

Det vises over til bestillinger fra Østbergutvalget, via direktoratet.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Vi regner med at våre innspill har bidratt til å styrke kunnskapsgrunnlaget i NOU nr. 7 2010.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen

-Bidra i forsknings- og analyseoppdrag etter oppdrag fra direktoratet

Beskrivelse av aktivitet

Se over.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Se over.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen

3. Spesifikke mål for det enkelte senter

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring skal i 2010 og 2011

3.1: Videreføre og videreutvikle arbeidet med å dokumentere og videreformidle kunnskap om god praksis og gode modeller for opplæring av minoritetsspråklige elever og lærlinger

Resultat

*Opplæringsmodeller og kunnskap om god praksis er produsert og formidlet på nettet
Relevans og brukertilfredshet er vurdert*

Beskrivelse av aktivitet

-Sluttrapporten til Likeverdig opplæring er publisert på nettet og er også publisert i trykt utgave. CD med 21 filmer er lagt inn i rapporten.

Filmene er tilgjengelig på nett (www.skoleipraksis.no)

-Ressursheftet for arbeid i barnehagene er kommet i papirutgave pluss at det er lagt på nettet (pluss at det er sendt alle barnehager i landet).

- Eksempelsamling på hjemmesiden. Det er lagt ut fire nye eksempler i eksempelsamlingen på nettet.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

De digitale læringsressursene er veldig godt mottatt. Det er utarbeidet et eget dokument om spredningsaktivitet og nyttevurderinger av sluttrapporten med filmer.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ressurshefte for språklig og kulturelt arbeid i barnehagen: <http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Dokumentasjon/Nytt-ressurshefte-om-flerspraaklig-arbeid-i-barnehagen>

Sluttrapport fra strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis: <http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Dokumentasjon/Veien-videre-Sluttrapport-Likeverdig-opplaering-i-praksis>

Eksempelsamling: <http://www.hio.no/content/view/full/84936>

3.2. Bistå Utdanningsdirektoratet i samarbeidet med utdanningsmyndighetene i Sverige om nettbaserte ressurser i Tema Morsmål

Resultat

*Antall nye ressurser for ulike språk som er publisert
Økt bruk av nettstedet blant målgruppen lærere*

Beskrivelse av aktivitet

Høsten 2010 har NAFO og Utdanningsdirektoratet samarbeidet om overføringen av nettstedet til NAFO. Ny medarbeider på NAFO som hovedsakelig skal arbeide med nettstedet er tilsatt og starter 31.01.2011.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er et stort behov for slike nettressurser. Vi planlegger å kombinere spredning av informasjon om nettstedet med kursing av tospråklige lærere (og andre interesserte). Dette blir en satsing innenfor kompetanseutviklingsaktiviteten vår i 2011.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

<http://www.morsmal.no/>

3.3: Drifte og videreutvikle de 17 regionale og fem nasjonale nettverk innenfor flerkulturell opplæring

Resultat

Nettverkssamarbeidet har bidratt til kunnskapsdeling og erfaringslæring og økt kompetanse hos lærere, skoleledere og barnehage- og skoleeiere

Relevans og brukertilfredshet er vurdert

Beskrivelse av aktivitet

Et er arrangert 14 møter i regionale nettverk og 5 i nasjonale nettverk. Fem regionale nettverk har dessuten vært involvert i arbeidet med å arrangere regionale konferanser for spredning av erfaringer fra strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis,

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Møtene i de ulike nettverkene er godt besøkt og er svært populære. De regionale nettverkene, som det tidvis har vært noe varierende entusiasme rundt, er nå revitalisert og fungerer godt. NAFO har lagt om arbeidet rundt disse nettverkene. Driften av hvert enkelt nettverk er nå lagt på to rådgivere på NAFO. Dette har gitt et incitament til større aktivitet og oppfølging av nettverkene. I tillegg har vi prøvd ut en ny modell med inkludering av flere virksomheter og eiere i nettverkene, noe som har bidratt til økt aktivitet rundt i distriktene. I dette arbeidet har sluttrapporten med tilhørende filmer vært gode verktøy.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Egne sider for skoleeiernettverket: <http://www.hio.no/content/view/full/124011>

Egne sider for nettverk for virksomheter på alle nivåer (fokustreff): <http://www.hio.no/content/view/full/39335>

3.4. løpende oppgaver og rapporteringer på bestilling fra Utdanningsdirektoratet i 2010 i forbindelse med Østberg-utvalgets virksomhet

Resultat

Leveranse av god kvalitet gjennomført iht. bestilling

Beskrivelse av aktivitet

NAFO har levert notater til Østbergutvalget bla. om:

Kartlegging av språklige ferdigheter i barnehagen/skole, barnehage, spesialundervisning, fengselsundervisningen, asylsøkere og læremiddelsituasjonen.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er registrert at våre dokumenter er referert i utvalgets rapport.

Vesentlige avvik (også økonomiske)
Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon
Ingen.

3.5. gjennomføre prosjekt for implementering av læreplan i grunnleggende norsk og morsmål for språklige minoriteter med tilhørende kartleggingsmateriell i videregående opplæring (jf. godkjent prosjektplan i 2009)

Resultat

*Prosjektet gjennomført iht. plan for 2010
Resultater omtalt i årsrapporten for 2010*

Beskrivelse av aktivitet

NAFO har holdt 8 kurs beregnet spesielt på lærere, ledere og skoleeiere innenfor videregående opplæring. Samtidig har dette nivået vært representert på mange av kursene som er rapportert som kurs på grunnskolenivå (34% av alle kurs). Det drives også pilotprosjekt på to videregående skoler:

Stortinget vedtok 5. juni 2008 endringer i Opplæringsloven, og en ny § 3-12 har innført rett til særskilt språkopplæring også i videregående opplæring. Som i grunnskolen skal det være en overgangsordning frem til elevene har tilstrekkelige ferdigheter i norsk til å følge den vanlige opplæringen. Evalueringer gjort av Rambøll (2008 og 2010) viser at implementeringen av læreplanen i grunnleggende norsk og morsmål for språklige minoriteter har gått saktere i den videregående skolen enn i grunnskolen, og også kartleggingsverktøyet som er laget har blitt mindre brukt der. Med det som bakgrunn ser NAFO generelt på implementeringsarbeidet på en rekke videregående skoler, og detaljert på implementeringsarbeidet på to skoler, Thor Heyerdahl videregående skole i Vestfold og Åssiden videregående skole i Buskerud. Begge skoler er fokusskoler, og begge har lang erfaring med opplæring av elever med minoritetsbakgrunn. Et sentralt mål med prosjektet er å utvikle og dokumentere gode eksempler, og deretter få til erfaringsspredning.

Samarbeidet med skolene har foregått på ulik måte i 2010. I samarbeidet med Thor Heyerdahl videregående skole har det sentrale vært å dokumentere det implementeringsarbeidet skolen gjør og se på effekten av at fylkeskommunen tilfører midler til tospråklige lærere. På Åssiden videregående skole ble det våren 2010 avholdt månedlige møter mellom de involverte lærerne og avdelingsleder på skolen og den prosjektansvarlige hos NAFO. På møtene ble ulike sider ved skolens praksis diskutert. Høsten 2010 gjorde skolen større organisatoriske endringer i den særskilte språkopplæringen, og fire lærere startet på etterutdanning delfinansiert av NAFO. Nå skal effekten av endringene dokumenteres.

Åssiden videregående skole startet allerede mot slutten av 2010 å spre sine erfaringer lokalt gjennom et nettverk for opplæring av minoritetsspråklige elever i Buskerud. Dette nettverket ble opprettet høsten 2010 av Buskerud fylkeskommune, og NAFO er samarbeidspartner.

Våren 2011 vil brukes til dokumentasjon av gode eksempler og erfaringsspredning nasjonalt. Hovedsamarbeidsskolene vil være aktive i dette arbeidet.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er vårt inntrykk at dersom det går an å vise til eksempler på god praksis, så er det lettere å få til endringsarbeid. En god del av arbeidet består derfor i å følge og dokumentere utvikling av god praksis på to videregående skoler. De digitale læringsressursene vi utarbeider vil også kunne bidra til å gjøre det lettere for lærere og skoleledere å utvikle ny og bedre praksis.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Det tar tid å endre store systemer, men pilotskolene er nå virkelig i gang med interessant praksis.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Lenker til skolene:

<http://thvs.vfk.no/>

<http://thvs.vfk.no/Toppmeny/satsning/minoritetsspråklige%20elever.aspx>

<http://www.assiden.vgs.no/Modules/default.aspx?&Itemid=1615>

Lenke til film fra Thor Heyerdahl videregående skole:

<http://www.skoleipraksis.no/flerkulturell-opplering/filmer/kombinasjonsprosjektet/> Foreløpig ingen.

3.6.prøve ut ulike modeller for foreldresamarbeid (jf. Oppdragsbrev 52-08 fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet). Oppgaven er beskrevet i eget brev til senteret

Resultat

Oppdraget gjennomført iht plan og resultater dokumentert i årsrapport for 2010

Beskrivelse av aktivitet

NAFO skal i perioden 2009-2011 lede prosjekt: Utprøving av ulike former for foreldresamarbeid på skoler med mange minoritetsspråklige familier

Åtte skoler deltar i prosjektet: Fjell skole i Drammen (1.-7.), Hagaløkka skole i Asker (1.-7.), Tøyen skole i Oslo (1.-7.), Storhamar skole på Hamar (1.-7.), Verdensmester'n mottakskole i Larvik, Åsheim skole i Trondheim (8.-9.), Strømmen videregående skole i Akershus og Årstad

videregående skole i Hordaland. Bortsett fra Storhamar skole, er alle NAFOs fokusskoler, og har et etablert samarbeid. I desember 2010 trakk Åsheim ungdomsskole seg fra samarbeidet grunnet sykdom og arbeidskapasitet. Skolen har rapportert på arbeidet i prosjektet for perioden 2009-2010.

Følgende er status og resultater ved de åtte skolene:

Fjell skole:

Mål: Videreutvikle foreldrenes og lærernes kompetanse innen veiledet lesing. Målet er å gå fra "å høre leseleksen" til å veilede elevene i leseleksen. Vi ønsker at flere av elevene ved skolen med ulikt morsmål skal få muligheten til familielesing med veiledet lesing i to språk.

Tiltak:

- Foreldre og barn samarbeider om lesing ukentlig. Tett oppfølging av kontaktlærer.
- Foreldrene har vært på skolen for å lese sammen med barna fire ganger dette året.
- Den tospråklige kontaktlæreren (tyrkisk språk) har hovedansvaret for prosjektet. Hun samarbeider med avdelingsleder, biblioteklærer og bydelsbibliotekar.
- Lærerne er modeller for foreldrene slik at foreldrene får informasjon om veiledet lesing. Elevene leser på norsk og morsmål.
- Skolen bygger ut og systematiserer sin boksamling slik at det blir enkelt for alle deltakere å finne bøker som har riktig vanskelighetsgrad.
- Kompetanseheving av skolebibliotekaren på kurs ved Det flerspråklige bibliotek.
- Kompetanseheving for hele personalet. Ønsker å leie inn kursholder om veiledet lesing for språklige minoriteter.
- Kompetanseheving av lærerne i prosjektet om veiledet lesing, tiltak knyttet til SOL (systematisk observasjon av lesing).

Måloppnåelse og status:

Planlagte tiltak er gjennomført. Foreldresamlingene hadde godt oppmøte. Foreldrene driver nå en aktiv leseveiledning, veiledet lesing. Skolebiblioteket har gjennomgått en omfattende oppussing. Det er nå formelt åpnet og skolen utvider boksamlingen kontinuerlig. Samarbeidet med det flerspråklige bibliotek fungerer godt.

Hagaløkka skole:

Mål: Øke foreldres engasjement og kompetanse i forbindelse med skole-hjem samarbeid, samt innen egne barns utvikling og læringsmiljøet på skolen

- Tiltak:
- Holde en til to språkhomogene foreldremøter i året.
- Holde ett til to store foreldremøter med tema "Foreldremedvirkning og foreldre-engasjement"
- Satse på opplæring innen "It's learning", bl.a. som tema på ordinære foreldremøter, samt som tema på språkhomogene foreldremøter

Måloppnåelse og status:

Foreldremøtene er holdt og foreldrene er godt tilfredse med informasjon og samarbeid ut fra svar på spørreundersøkelse. De er spesielt fornøyd med arbeidsplan, utviklingssamtalen, nettstedet www.salaby.no, dialog med læreren og at de får info på morsmålet.

Det er videre potensiale for økt aktivitet: Det er flere som ønsker seg enda mer info på morsmålet, mer leksehjelp på skolen (vi gir alle elever tilbud om leksehjelp) og flere oppgaver på nettet. I tillegg ønsker de seg matematikkurs og datakurs for foreldrene.

Tøyen skole:

Mål: Tøyen skole skal ha fokus på leselyst og leseglede. Foreldre skal brukes som en aktiv ressurs i dette arbeidet. Skolen skal være en arena for kompetanseutvikling for foreldre og dette skal komme elevene tilgode.

Tiltak:

- Barn leser for barn – foreldre leser/forteller for barn
- Markering av den internasjonale morsmålsdagen
- Fortellerkurs for personalet, barnehagen og biblioteket.
- Fokusland: Elever og lærere og foreldre med bakgrunn fra fokuslandet samarbeider om å lage en utstilling.
- Nettavisen Globus og fonterkurs: En lærer ved skolen er hovedansvarlig for arbeidet med nettavisen. Elevrådet får i oppgave å hjelpe til med å skaffe stoff til avisen. Skolen arrangerer fonterkurs for foreldre på ettermiddags/ kveldstid.
- Bokprat: Samlinger for foreldre og barn på skolens bibliotek etter skoletid. De får anledning til å gjøre seg kjent på biblioteket og kan få låne bøker med seg hjem.

-

Storhamar skole: Storhamar skole: Foreldreskole

Mål:

- * Gi alle foreldre gode muligheter til å delta aktivt i sine barns opplæring
- * Utvikle en skolekultur som gir alle foreldre en mulighet til deltakelse og skape arenaer for fellesskap.
- * Etablere en trygghet og god dialog ved å prioritere stor innsats og aktivitet på 1. trinnet.

Tiltak:

- * Speilmøter: Rektor (og evt. kontaktlærer) har egne møter med minoritetsspråklige foreldre for å ivareta ulike informasjonsbehov og få informasjon fra og kunnskap om foreldrene.
- * Foreldreskole: Alle 1. klasseforeldre inviteres til 4 samlinger med informasjon og felles aktiviteter.
- * Alle klassetrinn skal gjennomføre minst én foreldreskolesamling per år.
- * Felles plan, metode (stasjonslæring) og evaluering av tiltak og måloppnåelse skal gjennomføres på alle trinn.

Måloppnåelse:

Oppmøtene på foreldreskolen har vært stor og foreldrene gir tilbakemelding om at de opplever dette som nyttig og positivt. Skolen ønsker i større grad å involvere alle 1. klasselærerne og foreldre i speilmøter.

Verdensmester'n mottaksskole:

Tiltak:

- * Gjennomføre trivselsundersøkelse(elever) og foreldreundersøkelse
- * Rutiner for faste møter med skolens lærere om prosjektet og gjennomføring av tiltak og jevnlig møter med ledelsen.

- * Gjennomføre ulike aktiviteter på FN-dagen i samarbeid med foreldrene
- * Tospråklig leseprosjekt
- * Samling med den arabiske og den kurdiske språkgruppen: Organisering av 4 stasjoner med ulike aktiviteter. Foreldre og elever deltok sammen.

Måloppnåelse:

Samlingen i språkgrupper var svært vellykket. Skolen har fått gode tilbakemeldinger fra foreldre og elever. Foreldrene viser høy aktivitet og leser for og med barna. Lærerne benytter IKT i samarbeid med foreldrene og opplever økning i engasjement og deltakelse.

Åsheim ungdomsskole:

Elevene som ressurs i møtet med foreldrene

Mål: Etablere rutiner for foreldresamarbeidet.

- * Tilpasse og forbedre informasjonen til foreldrene (gjennom elevene).
- * Skape foreldreengasjement, tryggere elever og foreldre.
- * Bevisstgjøre foreldrene i å se elevenes sterke sider.
- * Bevisstgjøre elevene om egen læring, og skape fellesskap mellom elev-foresatte-skole.

Tiltak:

1. Mottaksmøte: Elev, foresatte, morsmåslærer/tolk, kontaktlærer, trinnleder/reaktor tilstede. Informasjon og omvisning.
2. Oppfølgingsmøte: Etter 3 uker. Gjennomføres i morsmålstimene. Elever informerer ny elev og foresatte om arbeidsplaner, rutiner og regler.
3. Felles møte for nye elever: Gjennomføres på ettermiddagen. Etablerte elever og morsmåslærere informerer nye elever og foresatte.
4. Møte med foresatte om overgang mellom barneskole og ungdomsskole: Elever informerer om overgang.
5. Møte med 10. trinns elever og foresatte om overgang til videregående skole: Elevene presenterer det de har lært om ulike studieprogram og representanter fra vgs; lærere og elever informerer.
6. Elevstyrt foreldresamtale: Eleven legger fram for egne foresatte om eget ståsted; faglig og sosialt. Tospråklig lærer/tolk deltar
7. Tilpasning av arbeidsplaner: morsmåslærerne tilpasser og oversetter alle arbeidsplaner og viktig informasjon til elever og foresatte.
8. Bokkafé: Elevene arrangerer bokkafé for mødre og småsøsken.

Måloppnåelse:

Tiltak 3 og 8 er ikke gjennomført høsten 2010. Alle andre tiltak fungerer bra, og det er stort oppmøte og engasjement blant foreldre og elever. Skolen arbeider med å involvere samtlige lærere og ønsker å bli bedre i å benytte elevene som ressurser.

Strømmen videregående skole:

Skolen jobber etter tidsplanen med å utvikle gode rutiner og prosedyrer for foreldresamarbeid, spesielt ved skolestart og overgangen fra ungdomsskolen. Første skoledag møtte elever på Vg1 med foreldre til konferanse med kontaktlærer, og spørreundersøkelser viser entydig stor tilfredshet med tiltaket. Skolen har avveket fra sin opprinnelige plan når det gjelder skolestartopplegget. I utgangspunkt var det tanken at alle Vg1 skulle delta i prosjektet, med det ble våren 2010 bestemt at opplegget skulle piloteres i tre klasser.

På de andre punktene i planen, kurs for foreldre til barn i ungdomsskolen og orientering om innføringsklassetilbudet på ulike språk, er det ikke tenkt endring, og det er ikke avvik fra budsjettet.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Prosjektene ser ut til å kunne produsere mange gode modeller for godt samarbeid med foreldre. Dette blir fine verktøy i kompetanseutviklingsammenheng.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Bortsett fra de nevnt under hver enkelt skole, er det ingen avvik. En skole er falt ut av prosjektet, og blir ikke erstattet da prosjektet nærmer seg slutten.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Underveisrapporter fra de åtte skolene ligger på NAFOs hjemmeområde.

Flere av skolene dokumenterer praksisen i prosjektene på sine hjemmesider.

Lenker til skolene:

<http://www.drammen.kommune.no/fjell>

<http://www.asker.kommune.no/Organisasjon/Oppvekst/Skole-og-utdanning/Oversikt-over-grunnskolene/Barneskolene/Hagalokka-skole/>

<http://www.toyen.gs.oslo.no/>

http://www.hamar.kommune.no/hamar/www/spesielle_elementer/organisasjonen/opplaering_og_oppvkst/storhamar/

http://www.larviklaeringscenter.no/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=32&Itemid=59

<http://www.trondheim.kommune.no/asheim-ungdskole/>

<http://www.strommen.vgs.no/>

<http://arv.hfk.no/templates/SchoolFrontpage.aspx?id=2215>

3.7. ha utarbeidet sluttrapport om arbeidet med strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis!* og gitt råd til direktoratet om eventuelle behov for videreføring av tiltak eller nye satsninger (jf. oppdrag i 2009) og ha gjennomført fem regionale spredningskonferanser om resultater fra gode praksismodeller etablert gjennom strategiplanarbeidet

Resultat

Rapport levert våren 2010 iht. bestilling

Oppfølgingstiltak gjennomført og dokumentert

Beskrivelse av aktivitet

Sluttrapport levert våren 2010. Det har vært arrangert 5 regionale konferanser om resultater og oppfølging av strategiplanen.

Det er levert et eget dokument med beskrivelse og vurdering av effekt av spredningsarbeidet.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Som tidligere nevnt har det vært god måloppnåelse, vurdert utfra igangsatt spredningsarbeid av andre aktører i samarbeid med NAFO.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen, bortsett fra at NAFO har økonomi til fortsatt spredningsarbeid.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

<http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Dokumentasjon/Likeverdige-opplaering-i-praksis!-Sluttrapporten-veien-videre>

3.8. ha gjennomført nasjonalt kompetanseutviklingsprosjekt i barnehagene (jf. oppdrag fra Kunnskapsdepartementet)

Resultat

Oppdraget gjennomført iht. plan

Resultater dokumentert i årsrapport for 2010

Beskrivelse av aktivitet

Gjennom prosjektperioden fra 2005 og fram til nå har hovedmålene for kompetansetiltaket vært å

- bidra til økt kompetanse innen språkstimulering, flerspråklig arbeid og flerkulturell pedagogikk hos ansatte i barnehager og kommuner
- bidra til implementering av overordnede planer for barnehagen
- bidra til å styrke UH-sektoren som kompetansetilbydere

For dette året har det i tillegg vært målsetninger om å

- implementere og spre kompetanse som er ervervet gjennom prosjektperiodene
- samle kunnskap og erfaringer om språklig og kulturelt mangfold i barnehagen og gjøre dette tilgjengelig lokalt, regionalt og nasjonalt
 - o utgi *Ressurshefte – Flerspråklig arbeid i barnehagen*
 - o etablere nettressurs på NAFOs hjemmesider for kommuner og barnehager
- arbeide for å etablere samarbeidsstrukturer som sikrer kompetanseutvikling innen språkstimulering, flerspråklig og flerkulturell pedagogikk

Hovedmålet med kompetansetiltaket har vært å styrke kompetansen hos førskolelærere, øvrige barnehageansatte og barnehagemyndighetene når det gjelder språkstimulering, og arbeid med flerspråklig og kulturelt mangfold. Evalueringer fra barnehagene selv og UH-sektoren bekrefter at deltakerne har økt sin kompetanse på disse fagområdene og at det er økt bevissthet rundt det å tilrettelegge for inkluderende

læringsmiljøer for alle barn. Dette understrekes også av Rambølls evaluering (2010). Videre rapporteres det fra UH-sektoren om økt kvalitet på samarbeidet mellom barnehage og foreldre. Det å møtes i nettverk ledet av fagpersoner fra universitet eller høyskole der deltakerne har delt erfaringer og kunnskaper, har vært en viktig faktor for utvikling av barnehagenes kompetanse. Det å drive prosjekter og endringsarbeid i egen barnehage har også bidratt til verdifull læring i barnehagene.

Barnehagemyndigheten i kommunene har vært en sentral målgruppe dette året. NAFO ser det som særlig viktig å nå ut med kompetansetiltaket til barnehagemyndighetene for å sikre videre utvikling og spredning av kompetanse. NAFOs tidligere vurderinger av kompetansetiltaket og evalueringen fra Rambøll (2010) viser at det har vært vanskelig å involvere barnehagemyndigheten i tilstrekkelig grad. Dette året har det derfor vært en særlig satsing overfor barnehagemyndighet. I de fleste fylker har kompetansetiltaket fått plass på fylkesmennenes samlinger for kommunene. Her har ofte både barnehagemyndigheter og skoleeiere vært representert. NAFO, fagpersoner fra universiteter og høyskoler og barnehager som har deltatt i prosjektet, har bidratt med faglige innlegg på disse samlingene.

I noen fylker, bl.a. i Rogaland, har barnehagemyndighetene vært aktive deltakere gjennom hele prosjektperioden. De har vært sentrale aktører i prosjektgruppen i fylket og har deltatt i nettverk og på kursdager. Dette har både bidratt til en god utvikling i de enkelte barnehagene som har deltatt i kompetansehevingen og til spredning av opparbeidet kompetanse til nye barnehager. Det har i flere av kommunene blitt satt i gang tiltak knyttet til språklig og kulturelt mangfold som har omfattet alle barnehagene i kommunen.

I 2010 ga NAFO ut *Ressurshefte – flerspråklig arbeid i barnehagen* i samarbeid med KD. Heftet bygger på erfaringer fra barnehager og kommuner som har deltatt i kompetansetiltaket. Ressursheftet er trykket opp i 10 000 eksemplarer og distribueres til alle landets barnehager, kommuner, fylkesmenn og høyskoler og universiteter.

Samarbeidet med UH-sektoren og fylkesmennene har vært avgjørende for gjennomføringen av kompetansetiltaket. De prosjektansvarlige på høyskolene og universitetene rapporterer at deltakelse i prosjektet har styrket deres rolle som førskolelærerutdannere med tanke på å ivareta flerkulturelle perspektiver i barnehagens arbeid. Rambøll understreker i sin rapport betydningen av at kompetansetiltaket har hatt en faglig forankring hos UH (Rambøll 2010).

Noen av høyskolene og universitetene som har deltatt i kompetansetiltaket har involvert flere fagpersoner i prosjektet. Dette har vist seg å være en fordel med tanke på implementering av flerkulturell kompetanse i utdanningen. Ved Høgskolen i Bodø har en tilsatt fra pedagogikk vært faglig leder for prosjektet. Samtidig har tilsatte fra fagene religion, livssyn og etikk, kunst og håndverk, norsk og samisk bidratt med faglige ressurser. Dette har bidratt til å styrke den faglige kompetanseutviklingen for deltakerne, samtidig som man har involvert et større fagmiljø på høyskolen. Høgskolen har nå etablert et faglig forum for mangfold som inkluderer de ulike fagmiljøene. En lignende organisering har de også hatt på Høgskolen i Nord-Trøndelag.

I Møre og Romsdal har det også vært flere personer involvert, både i faglige og administrative stillinger. Høgskolen har tatt i bruk erfaringer og kunnskaper fra kompetansetiltaket på ulike måter både i undervisningen i grunn- og videreutdanning. I PUB-studiet har prosjektbarnehager bidratt som gjesteforelesere og deltakere i referansegruppe.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Prosjektet er svært vellykket, mål med aktiviteter i kjølvannet av prosjektet. Kompetansetiltaksprosjektet er dokumentert på følgende måter: NAFO har skrevet en årsrapport basert på rapporter fra barnehager med praksisprosjekter, universitets- og høgskolerapporter og på NAFOs samlede erfaringer med prosjektarbeidet. Rapport fra prosjektet 2009-10 finnes på denne siden: <http://www.hio.no/content/view/full/56012> NAFO har skrevet *Ressurshefte Flerspråklig arbeid i barnehagen*. I ressursheftet finnes praktiske eksempler på hvordan barnehagen kan arbeide med språk i et flerspråklig miljø, hvordan ulike språk kan bli synlige og hørbare i barnehagen, hvordan man kan organisere og arbeide med tospråklig assistanse, hvordan foreldrene er en ressurs for barnas flerspråklige utvikling, og hvordan barnehagen kan arbeide med kartlegging av minoritetsspråklige barns språkkompetanse. Eksempelene er hovedsakelig hentet fra NAFOs kompetanseutviklingsprosjekt. Heftet formidler først og fremst praktisk pedagogisk arbeid, som er forankret innen teori og forskning rundt flerspråklighet og flerkulturell pedagogikk. Her er lenke til ressursheftet: <http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Dokumentasjon/Nytt-ressurshefte-om-flerspraaklig-arbeid-i-barnehagen>

NAFO har etablert nettsider for barnehager, for å bidra til å styrke barnehagenes flerkulturelle arbeid. Nettressursen inneholder faglig og forskningsbasert kunnskap, modeller for språklæring i barnehagen, materiell for språkstimulering samt konkrete verktøy for pedagoger og tospråklige assistenter; for eksempel sanger på ulike språk, eventyr, spill og lignende. Nettsiden retter seg også mot barnehagemyndighet, for eksempel med synliggjøring av ulike modeller for forvaltning av tilskuddsordningen for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Her er lenke til nettsidene: <http://www.hio.no/content/view/full/321674>

Vesentlige avvik (også økonomiske)
Ingen

Lenker til tilleggsdokumentasjon

På oppdrag fra Kunnskapsdepartementet har Rambøll Management foretatt en eksternevaluering av kompetansetiltaksprosjektet. Her er lenke til evalueringsrapporten: http://www.ramboll-management.no/news/publications/2010/~/media/Images/RM/RM%20NO/PDF/Publikasjoner/2010/21011274_kompetansetiltaksprosjekt.ashx

3.9. ha videreført *Språkløftet* og Utviklingsprosjektet på skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever

Resultat

*Oppdraget gjennomført iht. plan
Resultater dokumentert i årsrapport for 2010 og 2011*

Beskrivelse av aktivitet

Hensikten med Språkløftet er å fremme gode språk- og norskerferdigheter. Formålet med Utviklingsprosjektet er å stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til å håndtere de spesielle utfordringene som disse skolene har, og å bedre elevenes utbytte av opplæringen og dermed resultatene deres.

Det er ni kommuner som deltar i de to prosjektene. I Språkløftet blir en gruppe barn i hver kommune fulgt i fire år, to år i barnehage og to år i skolen. Språkløftet avsluttes i 2011 og da er det forventet at kommunen har utviklet en modell med en helhetlig tiltakskjede fra helsestasjon videre til barnehage og over til skole. Prosjektet skal bidra til god språkutvikling, gode norskerferdigheter, sosial kompetanse, samarbeid og samordning mellom instanser og overgang mellom nivåer. I løpet av 2010 har NAFO besøkt alle de deltagende kommunene der det videre arbeidet i prosjektene er blitt lagt fram. I september ble det holdt en samling for prosjektlederne og representanter fra hver kommune. NAFO fortsetter oppfølgingen av prosjektene i de enkelte kommunene. I samarbeid med Utdanningsdirektoratet har NAFO utarbeidet forventede sluttresultater for Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Begge prosjektene går ut 2011. Våren 2012 er det planlagt en nasjonal konferanse da hver kommune legger fram sine prosjekt. Telemarkforskning er tildelt oppdraget med å evaluere prosjektene eksternt.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Prosjektet følger utarbeidet framdriftsplan. Kommunenes modeller for opplæring og tiltakskjede vil kunne bli gode eksempler for andre. Det planlegges å produsere en pedagogisk film som viser både modellutvikling og tiltakskjede i noen kommuner.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Språkløftet og Utviklingsprosjektet er omtalt i sluttrapporten til strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis, Veien videre:

http://www.hio.no/content/download/338112/2152705/version/1/file/NAFO_Sluttrapport_net.pdf

3.10. ha laget en plan for og startet opp implementeringen av de ulike kartleggingsverktøyene som senteret har utarbeidet

Resultat

Oppgaven gjennomført iht. plan

Resultater dokumentert i årsrapport for 2010 og 2011

Beskrivelse av aktivitet

Plan for implementering av de ulike kartleggingverktøyene er slik fr 2010-2011:

2010:

Vår: Buskerud (pluss Asker)

Høst: Østfold

2011:

Vår: Rogaland

Høst: Sør-Trøndelag

Kompetansehevings- og implementeringskurs beregnet på hjelpetjenesten og tospråklige lærere i skolen er gjennomført i Buskerud fylke, med utgangspunkt i Drammen kommune. Nabokommunene Asker og Lier var invitert til å delta. 5 samlinger totalt, fire felles for deltakerne og en separat for tospråklige lærere. Fire samlinger i vårhalvåret og en på høsten i 2010. Tilsvarende kurs, nr 2 i Østfold (Fredrikstad, Askim og Sarpsborg kommuner) har hatt fire samlinger i 2010, og skal ha siste samling i januar 2011. Rogaland fylke får tilbud om kurs vårhalvåret 2011 og Sør-Trøndelag høsthalvåret 2011. Implisitt i implementeringen og kompetansehevingen ligger at PPT og spesialpedagoger i samarbeid skal få økt kompetanse: PPT gjennom innsikt i elevers språk og bakgrunn, formidlet gjennom tospråklige lærere, og tospråklige lærere på sin side, en faglig innføring og drøfting av elevksempler og problemstillinger, sammen med spesialpedagoger og pp-rådgivere.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Evalueringene fra Asker, Bærum og Lier kan tolkes som at deltakerne stort sett var fornøyde med kursene, mener de behersker og vil ha nytte av verktøyene de har fått kompetanse i å bruke, og har sett nytten av å samarbeide med hverandre. Erfaringer fra det første kompetansehevings- og implementeringskurset tilsier at det var behov for trening i å ta prøvene.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen, bortsett fra at senteret har økonomi til å gjennomføre kursene i 2011.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Ingen

3.11. ha ansvaret for forvaltningen av stipendordningen for minoritetsspråklige elever

Resultat

Oppdraget gjennomført iht. plan og resultater dokumentert i årsrapport for 2010

Beskrivelse av aktivitet

I 2010 er det 106 løpende stipendsaker i 52 kommuner.

Samlet sett beløper tilsagnene for 2010 seg til 7.495.000 kroner, mens kommunene pr. 1.12.10 har sendt fakturaer for en samlet sum på 4.340.085. Med bakgrunn i avviket vil NAFO bedre oppfølgingen av den enkelte kommune. I 2010 er det pr. desember 7 stipendmottakere i 6 kommuner som har fullført lærerutdanning, slik at det totale tallet på fullførte utdanninger i perioden 2004-2010 er 302.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Dette er et viktig tiltak, slik NAFO vurderer det. Dette gir sektoren muligheter til å få kvalifisert tospråklig kompetanse, og tospråklige lærere uten formalkompetanse får muligheten til å supplere sin utdanning og skaffe seg fast arbeid i skolesektoren.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Mange kommuner har vært svært trege med å hente ut stipendmidlene. Dette bidrar til et overskudd i prosjektet.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Informasjon om ordningen på nettet: <http://www.hio.no/content/view/full/67037>

3.12. følge opp og videreføre arbeidet med prosjektet *Taterfolket – fra barn til voksen*. Eget oppdragsbrev vil bli sendt senteret våren 2010

Beskrivelse av aktivitet

Prosjektet bygger på erfaringer fra prosjektet: Taterfolket – fra barn til voksen.

Målsetting:

Barn og unge fra taterfolket gjennomfører grunnopplæringen med utbytte i like stor grad som andre deler av befolkningen i Norge.

I arbeidet søkes det å få til inkluderende læringsfellesskap i barnehage og skole der språklig og kulturelt mangfold gis verdi og danner utgangspunkt for utviklingsarbeidet. Arbeidet skal fremme at man ser på, og benytter, taterfolkets språk og kultur som ressurser i opplæringen av alle barn. NAFO er delegert ansvaret for oppfølging av arbeidet av Utdanningsdirektoratet. Oppfølgingsarbeidet består i utviklingsarbeid i barnehage og skole og gjennom nettverksarbeid knyttet opp til NAFOs nasjonale strategi for spredning av kompetanse.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det har vært jevnlig kontakt mellom NAFO, Høgskolen i Sør-Trøndelag og Dronning Mauds Minne.

Arbeidet har hatt en vanskelig start for DMMH. Det har vært en utfordring å finne foreldre med barn i barnehage, eller foreldre som er interessert i barnehageplass. De er derimot godt i gang med et spennende opplegg ved Globus barnehage i Larvik.

HiST er i gang med å lage et informasjonsopplegg som de ønsker skal nå bredt ut. Det samles dokumentasjon fra alle skoler som har vært med i prosjektet tidligere. Det lages en informasjonsfolder og jobbes med et nettsted som skal være klart til påske.

HiST har hatt møte med barneombudet og informert om utfordringer knyttet til skolegang der.

Det blir gjort erfaringer både på DMMH og på HiST som kan overføres til arbeid med andre reisende minoriteter.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Det er en utfordring å finne samarbeidspunkter mellom barnehagedelen og skoledelen av prosjektet. Dette bla. fordi det er vanskelig å finne foreldre som har barn på begge nivåer i utdanningssystemet. Dette var område for en felles satsing.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Informasjon om prosjektet finnes på NAFOs nettside: <http://www.hio.no/content/view/full/56012>

3.13.følge opp satsningene i regjeringens handlingsplan for rom. Eget oppdragsbrev vil bli sendt senteret våren 2010

Beskrivelse av aktivitet

NAFO har et medansvar i følgende tiltak i planen:

Tiltak 1: Utvikle voksenopplæringsprosjekt for unge voksne rom i regi av Oslo kommune

Tiltak 4. Informasjon til majoritetssamfunnet om rom

Tiltak 7. Tilbud om barnepass i tilknytning voksenopplæringstilbudet for unge voksne rom i Oslo

Tiltak 8. Rekruttering av rombarn til barnehagen

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

I dette arbeidet foreligger en rekke spennende og utfordrende handlingsmuligheter. Foreløpig har vi gjort oss følgende vurderinger ift. tiltakene i handlingsplanens tiltak:

Tiltak 1.

Prosjektet er godt ivaretatt av Skullerud VO. NAFO har kontakt med Skullerud VO om prosjektet og mottar også rapporter.

Assistentene med rombakgrunn knyttet til prosjektet har fått tilbud om å delta i kurs for tospråklige assistenter ved HiO. Kursstart januar 2011 over to semestre.

Tiltak 4.

Utdanningsdirektoratet har initiert og fulgt opp arbeidet med et temahefte om nasjonale minoriteter. Arbeidet overføres til NAFO i 2011. Heftet ferdigstilles i løpet av våren 2011. Det er planer om å prøve ut romanes-sidene på nettstedet "Tema morsmål" / de svenske nettsidene til evt. bruk i Norge. Disse prøves ut av Skullerud VO.

Tiltak 7

NAFO har initiert en dialog med Skullerud VO om å lage en projektskisse, evt skisse til et forprosjekt rundt familielæring / barnepass. NAFO vil bistå i forberedelsene, grunnlaget for skissen.

Tiltak 8

NAFO avventer videre beskjed fra FAD

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Nettsted for romanes: <http://modersmal.skolverket.se/romani/>

3.14.samarbeide med de nordiske landene om å tilby kompetanseutviklings-program for lærere og vurdere hvilke resultater som er oppnådd gjennom samarbeidet

Resultat

*Antall gjennomførte tiltak og antall deltakere fra Norge
Innspill til direktoratet om evt. videreføring av arbeidet utover 2010 innen 31.12.2010*

Beskrivelse av aktivitet

NAFO samarbeider med Nationellt centrum för svenska som andraspråk i Sverige og UC2 Center for tosprogethed og interkulturalitet i Danmark. Sentrene har årlige samlinger der det utveksles informasjon om opplæring med fokus på språklige minoriteter, og der det ses på muligheter for å samarbeide om ulike kompetansehevingstiltak. 6. og 7. mai 2010 gjennomførte sentrene en slik samling i Stockholm. Samlingene går på omgang i de tre landene. Vertskapet dekker mat under oppholdet, mens sentrene selv dekker reise og opphold for respektive ansatte.

15. mars ble det avholdt en konferanse i København om Dysleksi og lese-skriveproblemer hos voksne minoritetsspråklige. NAFO har sammen med de to andre sentrene utarbeidet programmet til konferansen og bidro også med forelesning på konferansen. NAFO har spredt informasjon om konferansen på hjemmesiden og i ulike nettverk, og flere fra Norge deltok på konferansen. Konferansen ble finansiert av UC2. NAFO dekket reiser og opphold i forbindelse med planlegging og reiser, opphold og eget innlegg på konferansen. Det var 20 norske deltakere med på konferansen.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er viktig at lærere møtes og utveksler erfaringer på tvers av landegrenser. Dette er derfor tiltak det burde satses på også for lærere på andre nivåer i opplæringssektoren.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Nettside til UC2

<https://didak.ucc.dk/videncentre/uc2/>

Nettside til Nationellt center

<http://www.andrasprak.su.se/>

3.15.tilby veiledning, kompetanseheving og nettverksbygging til kommuner hvor det etableres omsorgssenter eller mottak for barn og unge asylsøkere. Oppdraget vil bli beskrevet i eget oppdragsbrev

Beskrivelse av aktivitet

Veiledningstelefon og nettside ble opprettet høsten 2010, og nettsiden er under utvikling. Det er utarbeidet egen framdriftsplan for prosjektet. Våren 2011 blir det oppstartsmøter for 6 regionale nettverk, der målgruppa blant annet er skoleeiere i kommuner med omsorgssenter eller mottak for barn og unge asylsøkere og barnefaglig ansvarlige på sentrene og mottakene. På sikt blir det utviklet kompetansehevingskurs om opplæring for barn og unge asylsøkere rettet mot ledere, lærere, PPT og andre interesserte.

Senterets vurdering av måloppnåelse og effekter i sektoren

Det er et stort behov for veiledning ift. nyankomne elever på alle nivåer. Ikke minst gir arbeid med barn og unge med krigsopplevelser store utfordringer for lærere og ledere.

Vesentlige avvik (også økonomiske)

Ingen.

Lenker til tilleggsdokumentasjon

Nettside: <http://www.hio.no/content/view/full/323518>

4. Andre oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Prosjekter som er avsluttet helt eller der dokumentasjon og spredningsarbeid gjenstår:

- *utprøving med morsmål som andrespråk og igangsette utprøving med ikke-europeiske språk som fremmedspråk i samarbeid med Fremmedspråksenteret (jf. strategiplanen Språk åpner dører).*

Prosjektet ble avsluttet juni 2010 med ca 45 barn i 5 språkgrupper. Det ble bevilget midler til å drive ett år ekstra, og prosjektet varte dermed i 3 år. Evalueringen har vist at det både er elever og foreldre innenfor grunnskolen i Norge som ønsker et slikt språktilbud. Noen av lærerne har også gjennomført en vellykket utprøving av den europeiske språkpermen. En eventuell videreføring av prosjektet og utvikling av et permanent tilbud bør ses i sammenheng med vurderinger og anbefalinger i NOU 2010:7. Lenke til sluttevaluering (IKKE FEITE TYPER)

<http://www.hio.no/Enheter/NAFO/Dokumentasjon/Morsmaal-som-andrespraak.-Sluttevaluering-av-prosjeikt-i-Trondheim-kommune>

- *Utvikling av materiell for kartlegging av leseferdighet på ulike språk* : Aktivitetene i prosjektet inngår nå i ordinær drift.
- *Utvikling av modeller for god flerkulturell opplæringspraksis*: Produksjon av en film fra prosjektet gjenstår.
- *Utvikling av spesialpedagogisk materiell*: Aktivitetene i prosjektet inngår nå i ordinær drift.

- *Prosjekt opplæring innenfor kriminalomsorgen*: Prosjektet er avsluttet.
- *Etterutdanning av lærere og ledere i bruk av læreplaner, kartleggingsverktøy og veiledninger*: Det har vært en særskilt satsing på læreplanen i grunnleggende norsk. Det satses nå spesielt på implementering av læreplanen i morsmål med bruk av veiledningen til læreplanen. Det skal utarbeides en film fra arbeid med hver av de eksempelbaserte veiledningene i 2011.
- *Kartlegging av ungdommens valg av fremmedspråk*: Prosjektet er avsluttet.
- *Prosjektet Språkernes plass i demokratiutviklingen*: Prosjektet er avsluttet og aktiviteten inngår i vår etterutdanningsvirksomhet.
- *Pilotprosjekt for 16-20-åringene*: Prosjektet er avsluttet.

5. Oppdrag fra andre oppdragsgivere som er utført i 2010 av senteret

Utdanningsdirektoratet ønsker en kortfattet oversikt over hvilke andre oppgaver senteret har gjennomført på oppdrag av / finansiert av andre enn Utdanningsdirektoratet. Oppdragenes relevans i forhold til senterets mandat skal synliggjøres.

NAFO gjennomfører oppfølging av barnehageprosjektet etter oppdrag fra KD. Dette er rapportert under punkt 3.

6. Årsregnskapet.

Dette følger i eget notat.